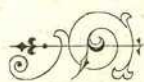

WWW.UNILIB.RS

11 M. Sp. 226

Drugo izdaње

S R Đ

Br. 19.

Dubrovnik 16 Oktobra 1902.

God. I.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Z a p i j e ñ e n o

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

— 856 —

SRD

1. 603

Датум: 16 Октобар 1902

8-18

Z
a
p
l
i
j
e
ñ
e
n
o

Audijencija.

(Sañarija budna pisca).

U mene ti je *audijencija*, a ipak nijesam kakvo visočanstvo, jali preosveštenstvo! . . . To je skromna i umilata soba, a u ñoj ÷eka na stotine ljudi . . . I to su baš po izbor ljudi! Nikomu nijesu ućinili na ŷao, pa se s ñima tako rado razgovaram i slušam ñihove besjede.

Sve su mi to braća i nijedan se ne luti kad će ga doći red, a da ga primim na audijenciju . . . Dakle, kaŷem da su to braća, a u mene dolaze na audijenciju, pa onda sam ja najdemokratićniji vladar, kad su mi baš podanici braća.

Toga nijesam nigda za nigda ŷuo da bi kakav vladar, pa ako hoćeš i između onijeh maļušnijeh *Aka* u ernaćkoj Africi, zvao svoje podanike braćom; a ipak se u ovom mojem kabinetu svi tako smatraju, te ih ja za take drŷim.

Ako mi gdje koji ne ide po ćudi, a ja ga onda ne primam u *audijenciju*, pa isto ostajemo prijatelji i on ÷eka ustrplivo, sve dokle ga dode red na onu puštu *audijenciju*, baš kao za doba *Łudevita XIV.*, kad su ono plemići dolazili u predsoble kraļevo i ÷ekali gotovo ŷitav ŷivot, a da bi ih došao red, da ŷuju svoje plemenito, blaŷeno i presretno ime. Neki bi ostarjeli, a ne bi ih eto dopalo da oblaće svilene bjećvice gospodinu kraļu.

Tu je bilo strašnog podmićivaña u onijeh pridvornika, a u mene je sve na boŷiju prosto. U mene se ÷eka i — ustrplivo se ÷eka, a ja iz daļega u duhu gledam ko će mi stupiti u audijenciju.

Na osobit su naćin poredana ministarstva, a na prvom je mjestu ministar narodne svijesti i zdrava razuma — i on je moj lubeznik, — te ga primam obiĉno prvog na audijenciju . . .

To su ĉasi razmišļaña. Ministar narodne svijesti sa mnom lijepo i oduševļeno zbori, pa mi je to naj boļa zabava, jer se tu govori iz duše i iz sreća naroda, tu sam na svome mjestu . . .

— Jutros sam baš rano ustao i ĉekaju me audijencije.

Prva je:

„Kao ŷto košuta traŷi potoke, tako duša moja traŷi tebe, Boŷe!“

„Teče iz srca mojega riječ dobra, rekoh; djelo je moje za cara; jezik je moj trska hitroga pisara I tako okičen pohitaj, sjedi na kola za istinu i krotku pravdu, i desnica će tvoja pokazati čudesa“.

Nijedan vladar nije slušao iz jutra rano, izvan zorà, ovake mudre audijencije, pa sam svakako bio zadovoljniji od onog starog Kneza.

Druga je audijencija veoma čudnovata, al' ipak obodрила me u mučnome zvañu;

— „Pape Satan, pape Satan aleppe,
Cominciò Pluto colla voce chiochia.
E quel Savio gentil, che tutto seppe,
Disse per confortarmi: Non ti nocchia
La tua paura, chè, poter ch'egli abbia,
Non ti torrà lo scender questa roccia.“

Ovo ti nijesu kakva molàkaña i ulizivaña liži-sahanà; pa eto me sve to ohrabri, da imam dobrijuh podanikà, a preda me će uz to i treća audijencija, bez meštra *čerimonija*:

— „Velke lude slava traži,
Mali ljudi za ñom ginu,
Al' i jedni ka' i drugi
Mogu s' dići u visinu.
No velike, ka' i orla,
Svoja snaga gore vrže,
Svojom snagom gore stoje:
Na svoji' se krili' drže.

A malene, baš ka' ono
Laka zmaja od papira, —
Ñih je vetar gore dig'o,
I vetar ih komandira.

Oni prvi lete voľno,
Po svom umu i esapu,
Ove kakav čudljiv dečko
Pridržava na kanapu.“

I četvrta me audijencija tako rano obeselila, jer mene ve-sele ovaki prizori:

„Kako za koga, za mene nije;
 Ko tako misli neka se skrrije,
 Opaka mis'o ta nek se gubi!
 Dubrovnik Zetu ka' sestru lübi,
 A ona ñega priznaje bratom;
 Tako se isto svoji s Hrvatom.
 Zar pravoslavle i latinica
 Našemu bratstvu da je grobnica?
 Zašto nam Rusi bliži bi bili,
 Ili za dlaku Bugari mili? “

Ovo su prve četiri, a eto znaš od koga su i od kakve strane, pa nije kud kamo da ti daie o tome točilam, jer sve znaš i po tenanu razabiraš . . .

Naj bole ti se razumijem s tijem svojijem prijateljima, tako ih zovem, i s ñima sam posve zadovolan.

S ñima nije potreba parade ni etikete, jer, Bože moj, oni k meni onako prosto hrle, a ja k ñima još prostije . . .

Oni su sa mnom kao Bog s nami, pa eto ovo je naj zadovoljnija i naj lübezniija država . . .

Da, taj je vladalački (sit venia verbo) kabinet moja skromna knižnica, naj bolii podanici, dapače moji prijatelji, kniige, a *audiijenciija* je duhovno bivstvovanje s kniževnicima . . .

Ovdje je u istinu stanak duhova, te se s ñima žive bez one puste srğbe, podmetaña, mržne, klevete . . .

I ovo ti je prvi korak put vječnosti!

Ispod Srđa, o Mihođudne 1902.

Živko.

EPIGRAM.

„Duga kosa, kratka pamet“ ženi¹⁾
 Poslovicu naš narod nam'jeni:
 Al *moderna dobra*²⁾ kosu striže,
 Da do neba gnusni jezik diže.

Živko.

¹⁾ Još je jedna narodna:

Mlada moma veze, šije,
 Al pod kosom jezik krije;
 A kada se s mužem združii,
 Od aršina jezik pruži.

²⁾ Puštenica — bludnica i t. d.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Једна руковет из Вукове преписке.

III.

припошљује и објашњује

В. Богишић.

II.

Од Графа Румянцева Петроград 26 марта 1823.

Захваљује на ријеткој старословенској књизи коју му Вук посла на дар. — Шаље му преко Аделунга уздарје.

Милостивый Государь мой

Г. Статский Совѣтникъ Аделунгъ мнѣ вручилъ отъ имени Вашего какъ подарокъ изданія (sic) Литургии на Славянскомъ Языкѣ, напечатаное въ Венециі въ 1519^m году. Примите, Милостивый Государь мой, за сей даръ премногую мою благодарность. Сіе рѣдкое изданіе украситъ мою Библиотеку, и принесетъ мнѣ то удовольствіе, что будетъ служить для всѣхъ доказательствомъ Вашего ко мнѣ благосклоннѣйшаго разположенія.

Желая самъ, что бы Вы, Милостивый Государь мой, имѣли бы какую либо вещь помысленною¹⁾ по хозяйству и полезную для васъ, я вручилъ Г. Аделунгу пять сотъ рублей ассигнаціями, съ тѣмъ, что бы онъ Васъ попросилъ распорядитъ ими какъ Вамъ будетъ благоугодно.

Продолжайте полезныя Ваши занатія и среди ихъ меня не забывайте. Я конечно преисполнемъ (sic) къ вамъ достодолжнымъ уваженіемъ.

Съ совершеннымъ почтеніемъ честь имѣю быть

С. Петербургъ

26 Марта 1823

Г. Вуку Степановичу

Милостивый Государь мой

Покорнѣйшимъ слугою

Графъ Н. Румянцовъ.

¹⁾ Рѣч новоковка, непозната рускоме писму и говору.

12.

Од Ф. Аделунга. Петроград 22 априла 1823.

Шаље му мијеницу на 500 руб. од стране Гр. Руманцева, о чем се помиње у претходноме писму. — Питање о трошковима за штампање српских народних пјесама које би гр. Руманцев на се узео.

St. Petersburg am 22 April 1823.

Hochgeschätzter Herr u. Freund!

Ich habe das Vergnügen gehabt Ihre beiden Briefe von 6 März und 14 April zu erhalten, und eile sie heute nach der von Ihnen erhaltenen Adresse zu beantworten. Das alte Serbische Werk, welches Sie mir für den Grafen Romanzoff übersandt haben, musste ihm natürlich grosse Freude machen. Da er Ihnen seine Dankbarkeit dafür zu bezeugen wünscht, so hat er mir aufgetragen, Ihnen 500 Rubel zu übersenden, welche Sie in beiliegendem Wechsel, zugleich mit einem Brief des Kanzlers, finden werden. Es wird Ihnen in Leipzig nicht schwer sein, den Wechsel gleich zu verkaufen, und ich ersuche Sie mir davon unverzüglich Nachricht zu geben.

Ihr zweiter aus Leipzig datirter Brief hat mich in eine grosse Verlegenheit gesetzt. Sie schreiben mir, dass Sie dahin gereist wären, um den Druck der serbischen Volkslieder zu überwachen, da mein Brief vom 3 März Sie doch bloss aufforderte mir vorläufig einen ungefähren Ueberschlag der dazu erforderlichen Kosten anzugeben, damit der Kanzler darnach bestimmen könnte ob er den Druck uebernehmen wollte oder nicht. Nun melden Sie mir, dass der Druck bereits angefangen ist, und mit Inbegriff Ihres Aufenthaltes in Leipzig 300 Dukaten kosten wird; eine Berechnung, die ich dem Grafen gar nicht vorzulegen wage, weil ich vorher weiss, dass er die Summe viel zu hoch

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

und es zugleich sonderbar finden wird, dass er die Kosten Ihres Aufenthaltes bezahlen soll, während das Buch sehr bequem in Wien hätte können gedruckt werden. Ich habe ihm daher bis jetzt nur von 150 Dukaten geschrieben, als die eigentlichen von Ihnen angegebenen Druckkosten, und erwarte nun seine Bestimmung, ob er diese Summe geben will oder nicht. Sobald ich diese erhalte, werde ich sie Ihnen mittheilen. Hätte ich das Doppelte verlangt, so würde er bestimmt gar nichts bewilligt haben. Es thut mir sehr leid, diessmal Ihren Wunsch nicht ganz erfüllen zu können; Sie werden aber selbst gestehen, dass ich aus Theilnahme für Sie nicht anders handeln konnte.

Mit aufrichtiger Hochschätzung

Ihr ergebenster
Fr. Adelung.

Extra: Sr. Wohlgeboren

dem Herrn Wak Stephanowitsch

Abzugeben bei dem Herrn Collegienrath und Ritter von Freygang kaiserlich Russischen Consul in Leipzig.

13.

Од Петра фонъ Гетце. Петроград $\frac{12}{24}$ Септембра 1823.

*О послу хонорара за српски пријевод Новогa Заветa.
— Моли Вука да га обавијести о стању послова које он (Гетце) има са наслѣдницима књижара-издавача Брокхауза.*

St. Petersburg $\frac{12}{24}$ September 1823.

Liebster Herr Stephanowich!

Ihren Brief vom 25 Juny habe ich erst seit kurzem erhalten, da ich von einer Reise nach Livland hieher

zurückkehrte. Ich theilte dessen Inhalt sogleich Herrn Turgenew mit, der sich bei der Bibelgesellschaft nach der Forderung von 2000 .]. erkundigte, von welcher Sie Erwähnung thun. Aber die Bibelgesellschaft erklärte dass Sie die stipulirte Bezahlung für Ihre serbische Uebersetzung des neuen Testaments längst erhalten haben und darüber eine Quittung von Ihnen vorhanden ist. Wenn daher in dieser Sache kein Missverständnis obschwebt, so schicken Sie mir ein kurzes Memoire darüber zu, unter der Adresse des Herrn v. Turgenew, aber zur Vermeidung der Portokosten nicht durch die Post, sondern durch den Russischen General-Consul in Leipzig, Collegienrath von Freigang. Uebergeben Sie ihm demnach Ihre Antwort an mich, unter der Adresse des Herrn v. Turgenew, und sagen Sie Herrn v. Freigang, dass Turgenew Ihnen habe zu wissen gethan, Sie möchten das Paquet, welches Sachen für die Bibelgesellschaft enthielte, ihm (dem Collegienrath v. Freigang) abgeben und bitten, es durch Couriers- oder andere Gelegenheit gefälligst bestellen zu wollen. Sie können, bei dieser Gelegenheit, mir vielleicht auch ein Exemplar der neugedruckten serbischen Volkslieder zukommen lassen.

Haben Sie die Güte sogleich in die Brockhaus'sche Buchhandlung zu gehen, um sich daselbst nach Folgendem zu erkundigen. Der seelige Brockhaus schrieb mir am 5 Februar d. J. und foderte mich auf, ihm einen Aufsatz für das Conv. Lexicon zu schicken. Dies that ich in einem Briefe vom 4 Juny a[lt]en St[yls], den ich durch Schiffsgelegenheit nach Lübeck spedirte unter der Adresse eines dortigen Handelshauses, welches den Brief per Post nach Leipzig befördern sollte. Einige Wochen später schrieb ich an Herrn Brockhaus und fragte an, ob ihm meine Sendung zugekommen sey. Da ich aber darauf keine Antwort erhielt, so schrieb ich ihm deshalb im vorigen Monate (nach Brockhaus' Tod, der mir aber damals nicht bekannt war) mit dem Sächsischen Legationsrathe Trautretter, welcher nach Dresden reiste, und both der Buchhandlung zugleich den Verlag *meiner Stimmen des russischen Volks* an, wovon im Morgenblatt Proben erschienen sind. Erkundigen

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Sie sich gefälligst: 1. ob meine Briefe und namentlich der vom 4ten Juny angekommen sind, 2. ob die Brockhaus'schen Erben auf den Verlag der russischen Volkslieder eingehen wollen und welche Bedingungen Sie mir anbieten? Ich erwarte diese Nachricht durch Ihre Gefälligkeit *sogleich* und bitte selbige mir, zur Ersparung des theuren Porto's, nicht durch die Post, sondern auf dem oben angezeigten Wege, durch Herrn v. Freigang unter Turgenev's Adresse zu kommen zu lassen. Sie werden mich durch schleunige Erfüllung meiner Wünsche sehr verbinden.

Wenn Brockhaus Erben mir keine annemhliche Bedingungen in Betref der russ. Volkslieder machen, so werde ich selbige bei Cotta in Stuttgart, der mir desshalb Anträge gemacht hat, drucken lassen. Nach Herausgabe dieses Werkes sollen meine serbischen Volkslieder erscheinen.

Ausser der 4 Evangelisten sind von der russischen Bibelübersetzung noch erschienen: der Psaltir und die Acta Apostolorum.

Leben Sie recht wohl. In Erwartung baldiger Antwort der Ihrige P. von Goetze.

Extra: Sr. Hochedelgeboren

Herrn Wuk Stephanowich

franco

in

Leipzig.

zu erfragen bei Herrn R. Probst in der Ritterstrasse.

14.

Од Гр. Румянцева

Петроград 19 марта 1824.

Благодари за послани му 2^{ги} дио изданих Српских пјесама. — Шаље му као потпору 500 рубаља асигнацијама. — Отклања од себе посредништво у некој прозби Вуковој Грофу Неселроду. — Свјетлује га да предузме какав повећи рад у Словенској књижевности.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Милостивый Государь мой Вукъ Степановичъ.

Благодарю за письмо, каковымъ меня удостоить изволили отъ 28 Генваря и за присланную вторую часть Сербскихъ пѣсень. Въ знакъ признательности за посвященіе сего труда мнѣ, и въ намѣреніи подать Вамъ, Милостивый Государь мой, нѣкоторое пособіе по домашнимъ Вашимъ издержкамъ, я просилъ Г. Адельунга переслать къ Вамъ отъ имени моего пять сотъ рублей ассигнаціями.

Ваше письмо отъ 7 маія минувшаго года, я точно въ свое время получилъ, но не имѣвъ никакого случая увидѣть Графа Пессельродѣ, я не могъ оказать Вамъ ту услугу, которую Вы отъ меня получить желали. Я вообще чуждаюсь всѣхъ дѣлъ и сношеній, которыя не собственно до меня касаются.

Я и всѣ тѣ, кто Васъ, Милостивый Государь мой, имѣютъ честь знать, кажется въ правѣ ожидать, что бы Вы посвятили Ваши способности, на какое либо важное твореніе, по части Славянской Литературы, а занимаясь по частямъ и дробно изнуряются часто и самыя большія человѣческія силы.

Съ совершеннымъ почтеніемъ честь имѣю быть

Вашего Милостиваго Государя
моего

Покорнѣшимъ слугою

Графъ Николай Румянцовъ.

С. Петербургъ
19 Марта 1824.

Господину Вуку Степановичу
Караджичу.

Extra: Милостивому Государю моему

Вуку Степановичу Караджичу.

15.

Од Алексан. Серна-Соловѣвича. Краков $\frac{25 \text{ Повембра}}{7 \text{ Дефембра}}$ 1825.

Послије похвалѣ Вуку и издизања, измеђ свијех словенскијех, рускога и српскога „нарѣчја“, говори о три катедре Славистике основане у польским Университетима, од којих сам затрема оу у Кракову. — Моли Вука да му пошаље своја издања, с поуком. — Нек му пише српски, новим правописом, који одобрава.

Ваше Высокоблагородіе
Милостивый Государь!

Долго искалъ я случая рекомендоваться Вашей милости, долго пропускалъ, или лучше не смѣлъ Васъ, Милостивый Государь, утруждать. Теперь пользуюсь вѣрнымъ случаемъ, немогу замолчать предъ Вами что я удостоившись служенія въ Краковскомъ Университетѣ славенороссійскаго языка и Словесности и проходя сіе званіе уже около трехъ лѣтъ, всегда рвался, пользуясь вашими сочиненіями, довести до свѣденія вашего о состояніи сего мѣста и тѣмъ заслужить на Вашу ко мнѣ благосклонность. Отличнѣйшія ваши заслуги на поприщѣ Словесности и закона сербскому языку, превознесли ваше имя внутрь и внѣ Отечества. — Ученый свѣтъ вообще оное превозноситъ. — Россія, кромѣ справедливой признательности, воспользовалась путями проложенными Вами къ своему народу сопредѣльному ближе всѣхъ отраслей Славянскихъ по вѣрѣ и языку. И что сего можетъ быть дороже и величественнѣе? Никакія внушенія и перевороты политическіе столько не образуютъ челоуѣка въ единомысліи какъ языкъ и вѣра.

Многія Славянскія нарѣчія получили новый оборотъ потеряли свое равновѣсіе испортились и лишились своего блеска: Нарѣчія Россійское и Сербское превозмогають всѣ прочія; ибо онѣ почерпають свое величіе

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

изъ источника неисчерпаемаго — Языка Славенскаго или церковнаго, сильнаго, образованнаго и великолѣпнаго.

Въ силу сего ощущенія, не обинуюсь скажу, я первѣй отгадалъ надобность заведенія Славенскаго языка въ Университетахъ польскихъ, и тѣмъ приготовить молодыхъ поляковъ въ разумѣніе всѣхъ Славенскихъ діалектовъ. Исполненіе сего послѣдовало (первоначально) по содѣйствію Россійскаго Правительства въ семъ древнѣйшемъ храмѣ наукъ; потомъ вдругъ по округу Виленскаго Университета, и вотъ новая попытка Университета Варшавскаго. — Вообще сіе предназначеніе возимѣло силу мудростію и могуществомъ Его Высокопревосходительства Николая Николаевича Новосильцова, Сенатора Рос. Государства и попечителя Виленскаго Университета. Справедливость требуетъ записать имя сего великаго мужа въ книгу безсмертной памяти отродившаго и образовавшаго новый годъ ученія по лицу земли Польской и Литовской.

Наконецъ смѣю доложить Вамъ, Милостивый Государь, что я имѣлъ удовольствіе читать въ Геттингенскихъ Ученыхъ Вѣдомостяхъ на 1823 годъ и потомъ въ Рос. Журналѣ *Сынъ Отечества* о собранныхъ (и) изданныхъ Вами въ свѣтъ: *Народныхъ Сербскихъ пѣсень*. Это извѣстіе обращаетъ вниманіе всякаго любителя Славянской Литературы. Но кромѣ одной части которая было здѣсь показалась, я вполне трехъ частей еще не успѣлъ видѣть. Такъ какъ молодой попытчикъ, едва вступившій въ знакомство въ отличительныя черты Славенской Литературы, принимаю смѣлость покорнѣйше Васъ, Милостивый Государь, просить обогатить и меня сымъ твореніемъ равно и другими нуждающагося въ вашихъ ученыхъ наставленіяхъ, тѣмъ паче что для меня желательно, какъ ревностнаго поборника всего отечественнаго, видѣть мѣну и введеніе новой Орѣографій и новыхъ буквъ, мѣсто употребляемой Раичемъ и другими учеными Сербями. Безъ сомненія желательно мнѣ удостоиться вашего отвѣта и ежели почтите меня онымъ,

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

смѣю просить за таковой на томъ самомъ языкѣ и тѣми буквами какими изволите излагать свои труды.

Простите смѣлости и откровенности; Я вапгъ истинный поклонникъ съ увѣреніемъ что для меня ваше знакомство дороже всего.

Вашего Высокоблагородія

Милостиваго Государя

покорнѣйшій слуга

Алек. Серна Соловьевичъ.

28 Ноября
7 Декабря 1828

Краковъ.

С вами: Его Высокоблагородію Милостивому Государю Господину Вуку Стефановичу, Доктору философіи, члену разныхъ ученыхъ Обществъ, въ Вѣнѣ или гдѣ находится.

На обратної страни навлаке имају руком Вуковом ове двије бильешке: „примљено 26 маија (по нашему) 1827.“

„одговорено $\frac{27 \text{ маија}}{8 \text{ Јуни}} 1827$ “.

Упоредив прву од ове двије бильешке са надневком самога писма, излази као да је писмо ово путовало од Кракова до Беча, од 7 Деѣ. 1825 све до 7 јуна (26 маја стар. стила) 1827, дакле ни више ни мање од једне године и по дана!.. Почивања су, види се, била доста дуга!

Знаменит је у овоме писму факт: да је један Краковски професор још 1825 г. признао врсноћу Вукова новoga правописа. А у Вукову завичају? Овдје је борба трајала још цијеле десетке година, и тек у другој половини тога истога (XIX) столећа његова замисао доспе до општег признања.

Вриједно је примједбе, да је признање поменутог професора морало Вука особито обрадовати, јер, као што нам свједочи посљедња од горњих бильежака, он је на писмо одговорно одма сјутри дан пошто га је примио.

16.

Од Симе Милутиновића.

Липско 28 јула 1826.

Објашњава како, међу њим и Вуком, не може бити ни говора о каквој увреди. — Моли га да уложено писмо (штампано ниже под 17) пошаље Кнезу Милошу.

Лиубезни Вуче!

Јасе теби чиним бити крив, али ниесам, віеруі, но ме ниеси свега поніао, и мимогред ме, на микроскоп, или с' куле гледаоси само; нити могу ја тебе барем чиме увриедит', из' узрока што ја нипошто нећу то, а ни ти на ме разсрдит' се немош, као на свога мене. Штолисе тиче мога стремленія, и начина діеіствованія, знаі друле, да је к' истоі твоіоі ціеліи упућен, пако је у халіини другоіачіоі, и малом, а приатном заходницом (странпутицом).

Ово писмо Г. Милошу, какогод знаш опреми, само да му навіерно у руке дође, а ти га мош и прочитати, іавит' ми како тисе допада, него тако ти Србства! учини обшчé и особитó добро, пошліи му га тако, како је, да би на ме сви громови застриеліали с' тога, чинимисе да би ми ништа немогли, ил' би ја барем у гроб піеваіући —.

Твоі Сима Милут(иновић)

NB. Јасам себе іедноч за вавиек на іеднога Све-могућег' ослонио, пак о себи маніе и мислим...

Србиа је без' мене била толико вриеме, пак ће подсада, а храни коніа битће поліа свукуд(?)—.

На задњој страни навлаке с вани додате су три биљешке:

1.а руком Милутиновићевом: „Прими Вуче и прву част Србианке, док буду и проче три.“

2.а руком Вуковом: „примљен $\frac{11}{23}$ нојемвра“

3.а топе том истом руком: „одговорено $\frac{13}{25}$ појемвра“

Адреса је ова: Herrn Wuk Stephanovitsch, serb. Literator in Wienn (sic). Einlieg(end) 1 Exemplar v. Serbiade.

Ово писмо, ваљда због уштеде у поштарини, није писано на особитој листу, него на самој обратној *унутрашњој* страни навлаке. Нема надневка, али пошто га има оно које је у њ уложено за Кнеза Милоша, разложито је закључити да је тог дана и ово писано.

17.

Од Симе Милутиновића. Липско 28 Јуна 1826. по стар.

Ознака садржају по предметима овога дугачкога писма веома је тешка, готово немогућа. Али се о садржају у кратко може рећи ово: У прве три четвртине посланице писац се стара изложити разлоге против окупности у државној Управи и Суђењу, а узга њих приводи и оне који војују за Праведности и Умјереност. Разлоге своје оснива на философским, религиозним, моралним, политичким саображајима, а потврђује их логичним закључцима и историјским примјерима.

Од Милоша, и од његова ума, очекује да ће уважити његове савјете и напомене, — али се о његовим доглавницима изражава доста неповољно. Он њихову утајцају и приписује жестокости које се недавно пред тим догодише у Србији у јавноме суђењу, и због којих, пошто је о њима прочитао у новинама, „сип се наплакао!“

Пошто је навео све што је знао и могао у потпору своје тезе, писац се изјављује начелно против смртне казне, додајући да је она и у Русији већ давно укинута. — Но како да се уреди неопходно карање кривичних дјела? — Нек се у свакоме окружју (нахији), вели писац, у највећем селу начини по једна ограда, а у њој да се ископају засебне јаме, тако да за свакога преступника буде своја. — Говори за тим о величини и облику тих јама-шамница, о храњењу и чувању преступника, о размјеру казне, о користи предложене уредбе са више гледишта. — Препоручује, најпослије, кнезу Милошу да овај предлог његов приведе чим скорије у дјело, и да га за тим обавијести о свему, да би му могао, ако жели, што шта још кориснијег саопћити.

Господару Милоше

мноме много = и свагда = почитовани!

Ништа безпутно, и ништа сувише!...? чинити невалиа као ни малому и частноме, тако ни великом' и общчему чоку; ово нам' је правило предписано с'ограниченостіу чоечиѣга духа и тиела сил', и тко ово дозна и призна доступно је к' себи

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

саму и правоме, к' своме возможном' упуствиу, к' срећи, чести, и блаженству на виєки. Ово ти напоменуо сада и овако неби, до прилике, да ми срце сносит може бол за лудством, без кога и осим кога и ти си једва=ишто, као и ја, и други тко, Србин... стало ми е такођер те понавише за твоим именом, душом и совјестиу, која ћути док јој се непреврши, а кад' окупи, тада чоек сам у себи почувствује највећег душмана, од кога се ни кроза дугу вјечност избјећ' и отрести неможе, чегасе је свагда још на врјеме хотјевшу заклонити; а сувише је што исти одобраватели, нові ти Дукићи... на свирјепости те сваке настављајући, пакостно и вообшча штетно дволичјем или недоумјем навлаче на те непрестано мрзост и гњев истога Народа, Народа! коиносе за чрезмјерна силноме Турству отпиро, доказао мишцом важност своје му воліе, правичности, и предизнудио себ' и млогима достојност чоєка; пукима тис' поводима, и холујастим прјегоном у истоме Народу из дана у дан злоради, или барем негодователи умложавали, а прјатели умаливали, и окром што се обштинско подронила, твоєме теби највише штете приноси и све је попривлачила новобједствјами. Ово дана чувши и читавши у новинам' срамотниє безумника преступнична и глупа предприєстја, и твоја прекомерна ожесточєния, која би и прам јавноме и подпуну варвару била излишна, вјеруј тврду слову, сит сам се наплакао, и бога молећи најєцао, науздис'о, док'... Него!... Ако бога знаш! И ако иколико још довјерна имаш к' ономе, кои ти е доста и вјерно услужив'о, и никада свега себе тјелом и душом нештеди за те и Народ! Почуј ме, разумеј! А имаш, фала свега Творцу, толико чисте памети, да разликуєш, када тисє напомене и представи добро и зло, штетно и полєзно, бручно и славно; а да мариш изабрати чоєку сходниє боліє и лєпше, о томєсам барем ја тврдо и својски увјерен. Ништа ти нетражим друго, него разєуди у себи, и с' благоразумнима ово, што ти свєс'днога завичајства (патриотизма) перо крвју, сузама нацртує; а што ти овако пишєм простодушно из' чистого је и нелицємерна к' теби преданиа, и лјубави Србства; а на то ме дужност чєловјєко- и браточувствјна оправдава и упуномоћава, коликогод' и тебе к' твоєм' позванју, и другога ког' к' негову; Та чак ми нехотјевшу нешто вишњіє угрожава.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Врло добро познајем ја тебе и тај Народ, у томе смијем на мејдан разложенја свакоме данашњем' Србину изићи, и небоимсе подлећи ни у гробу. — Ти си природним допун, духа већег, нег' обични тко, благонадеждан си, и доброрад, него си у произведениу діела или пренагал, или преспор, у оба случаја опоростіу ил' немаром спровођен. Народ је пак исти простосрдан, за свашто је чоечие способан и чувствуйе своју снагу и биће, какогод и дужности свое и необходимости обстојателстав' собственне и обширнога лјудства нити може такова једна сплотност бити и обстајати без' собственога руководца, духа, кои му образује начин, и осветліава пут живота, вид положенја, и качество му сил-упражненја доглеђује и розміра. Ти мудро свијем крепостима сва стрменја діела к' томе или паче за њим да упућујеш, далекоби ређесе обманів'о, маніе промашао, и једно — ја те неокривјам, нит' је то моје овим наміереніе, као ни оправдавати те, него теби самојасносно представјам дозирања моја, и опоминіем те онога, што теби ил' оближњим твојима на ум недолазе, јербо бисе у діелима видла досада... и у тајности ако што бива, маніе је, негосе иште... пак и прими их, доправи, уведи, или презри и побаци, ја на свако најрадје и први пристајем, а само да се отклони, устрани, удалји твое раскајавање, злосрећје и опознјеност или презреност Народња успјеванја. Евово је човеколюбја, христанства, основоположност, којомсе је свагда најдивније најдостојније добро и благодат чоеку сотвјетна постизала: „Пазимосе као дађемо віечно скупа живіети, а относмосе као дађемо садсе на виек растати; по томе слједује, да тешко чоештву без' чоека, и благо му ш' њим.“

Познатисе и догледати чоек даје унутри свакога себе, а чоештво у свјету, у діелима јединитије и мюзине; рједко је и прерједко бистрије пачел' острје око, да што прозире скрозји, и у истину ствари допире, какогод' је рједко и віерније-чисто с'рце, у коме се оглеђује наша и најдубліа нутар; али су опета могућна пођеком, и присвоенијасе бити виде, зато су исто ивишега призренја достојна, што и заслужују, тим' више, што се из' њиј одпочініу и предизбирају діејства —. Ти си мое чоештво, мое Србство, тебе ја сматрам као главу Србима, к' тебисе обрађам свим собом, и у твојој нутреној дубини трајим по

дїелима вишега духа слїк, и небесне благодати влагу к' сіемену благотворенїа; пази! учувствуй га! Предобраз' га! Народи га у себи! Узникни! Процвати збиліским, правим! Сазори нїм!... Пак... ето га! и благо теби, твоима, и лїудству! тадатїе и управо пуном славом овїечено у времену име, а не кадсе што трудом об дан памети сазїда, то да се об ноћ разума злим дусима опета до дна немилостиво срушава, тад бисе наїприличнише, него и наїнесноснише могло рећи: „Ће си био? Нигди. А шта радио?... Ништа!“ Но ти си пред свїета очима већ толико урадио, и показао, те је с'оправїен, да од тебе захтева и више и болиє што; и онаї, коїно је узазван свега те разматрати, штрбе ил одроне ти дозирати заискуїе ти само у печем'се исправити и сваку струку дїеїствованїа наївїерним путем к' удаћи предузети; а то наїпре, наїпрече, и наїлакше:

Невиности-лїубїем!... Тко дубоко свуд, обширно, и своїски-радо тражи безазленост, и невиност, он несамо што наїсветїе божествену силу, правду налази, себи є присвоїава, него и неизглаголиїво вїечно удоволїствїе с' истом наслеїуїе; за то у суїенїу преступника, но и опет брата свог', чоєка, нїгдасе доволїно, тол' сувише осторожност напрепоручивати неможе, зашто је врлост правде, правдолїубїа, и правосудїа начално и свемогуће средство себе и оближнїе задоволїно-благополучне чинити, и у свакога души себе водворити, ил сва подручнїе срца у своме зближена саставити, и свїема као їедним владати. Свасе томе противна, страхом, подозреванїма, грозом, наїгоном, мукама, и осакаћанїма докучуїу, а збиліско-добро и положенá ціелї свесе измиче, удалїїе, и одбїегава.. Инди какосе може то и чим?

Ево чим'!... Владаоца је (малог', великог') сва основа, сва снага, житїе и битїе, сво значенїе, дїчност и господство, и чест и слава, и сва блага, усладности и награжденїа у лїубави Народа свога к' своме нїему, коїносе само оштроносим глупаком и безчоєчним чудовиштем, страст'ма заслїенїенцем и свирїепником изнуждава, никада неполучи ни домогне, већ' наїзад као риба на жератку праћаїући се и врцаїући сáм своїу вїечну бруку и срамотно име у презренїу свога и обштег' потомства оставїа, и себе у бєздне мрак, и у смртну раскаиаванїа грозност низринутї мора, а наїстрашнїим послїедним

УН
И
Б
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

судом у присієдству самога Свемогућца и Свезнавца: него, неліубећи немрзи! Судаћи непотвараі! И наказујући непреганіаі! Злим се може много ал' све бручнога, док добром далеко више, и све и сва славна богоугодна.

А ево како!... Бивало је и биват' ќе свуд и свагда, даж и на небу саму некада... мрчаніа, узбуніваніа, и преступства, зато се нетреба дотле ожесточавати, да заборави чоек себе, міеру, чоечност, и толико пристоіно і краініе-нужно Владіетеліма великодушне и благоразуміе; Господару Србине, Милоше, увієрен си сам у себи, да ти ниєси крив штосу ліуди обично лахковієрни, и краткоумни, али су далеко маніє и они крїви, кое зли и таїни пакостници знаду с'уловит', изумит', и разначит' против свог' им и обштега добростоіаніа; што више и наївећа преступленіа мудростіу се мекше и милостивіє наказују (примієр је Кастріот, и Николаі Павловић, оба своим углавним' душман'ма великодушно простивши...) нит је своїство ни дужност, као ни моћност чоечієга судства зло затрти надопачиванієм, вієчностоглава се Хидра Полубогом іначе, згодом, надвлађуіє. Немоі мислити и варт' се, да је лахко брєме души чоечіоі и совієсти, и памєти самоі, ліудска, братска крв, неіма нішто теже, нішто згадліівіє, од' онога, тко се нієме лахкоумно и радосердно укаліа, вієчно из лица му и очіу капліє крвавим зноєм и сузама; тко ли ти каже, да владац мора́ бити месождер, и кровопіа, онаі ти є први и наїхудниі травопас; чоек је у свакоме другому призреніу над' скота дижен, и уболішан, пак је наравно и у томе, у владаніу себе и подобніє. Цієлі му је племенитост, чоечност, нит' и наївећєму самодржцу пристое и позволіаваіусє тієма протівна. Овућєш істину онда боліє и савршенє познати, кад' отвориш вієдра благости, правіци, крєпкодушну чоечіу (Mannheit) и смиренємудриву о себи ка' о свакоме другом' мишлієніу, ондаіћєш істєктар прогледати, и увидієт' се по тами блудівша, по мртвоі празніні, и по свагдашніоі худости, скудодушіу, гаду, и чемеру, по ўма глადу, и срдачноі жєћи себе-чоека, мужа достоініє дієла. Одкако су ти почєли врази, завієстници, и соперници кварити то неволінога мрву скунатора, имаш и савршенє право, али начином... бранит', недопустит'; и ако нішта друго ниєси дослє урадио, него само

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

бранпо залогі и живот, мало је и то, и толишно је, да прва будућа холујаста размирица исток метежні случаја ласно могу кишом сѹза' Народніи сират' и смити твог' и твоје и траг бити, и зѹк имена. К' томе и новá лест може бити горá и веá од' прегоріене старе пакостне, безчоечне обиде —. За то посада, ја ти и чоечност барем велимо, увіеравамо, да је за те, и за ту све сожаліеніа достојну громилицу, далеко пробитачније, преступника никаква смртју неказнити, ни таким' чоештво узбунијућим а не усмиравајућим окліастаи'ма, пребиан'ма, затиран'ма, вјешаніем спеченіем, нит' шкаквим истребленіем зла, пачеж' лјудства, себе и своје... И да те ништа к' овоме предложенју другó немогне прегнути и преволіети, и к' своје те чести славе и кумира (кнежства) спасенју прегласити, Народ и лјудство штеђети, и у ніему себе и своје полагати, налазити, а оно помисли сáмо, шта си га тја и твој зáла починили, свіет види, чује, суди, а над'-Попом-Побна... Бог... дѹго и још ћути, чека да га се сіетити, и помислиш чиме ніемус' угодити, удобрит' може, да се нејавліа страхом по своје... и внезапно.

Од' започетка Грчке војне и поприе начело сѹ прокліјати сіеме узбуниваніа по Србји, најпре и обично против наравнога врага Турчина, за скинут га и удалит' по-све с'врата и завичаја свог'; лиєно, дично, и славно намієреніє, кад' би силе духа и нравствености сoтвјетствовале и равніалесе барем с' тієлеснима му, Народа. Ово је, неколицине јєдностручнїка, површно и кóсoгледатєліа, себиграба́ кратко! малоумниє безпосленика́ предриатиє бивало, а не Народа, кои свој сталеж силу и уштрб дознаіє боліє, збиліски цени и радуієс' времену, када одахнути може и повратит' се од' толика вáпрега, крвопролити, и разорєніа. Благодієтеліские а мучниє ништа томе Народу ниєсе учинити могло, кроміє чувати му исту преполєзну му тишину за толико врїєме; ја и сваки лјудски-мислєбі то ти признаіємо, па нека те залуду и укривично зато осуђуіє онај, кои непознаіє тебе и тај Народ, незна свирієє, ал заплашенє Турке, и високоумнє а маломоћнє Грке, и кои сáмо види у ствар докле му нос досеже... А ти ми рад и спокојан буди с' те стране, каконоси и дослєн, и тек у себи у своима неспаваі... пак да би негда ти варвар безвієрни вієру и тврдост

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

слова одзнао, тад је истекар највећа сила, правда, што је божја мишца, с' твоје са Народа стране, а ће је та, ту је ако и трудност'ма успіех, венац, пак злослуту, злораду... ћелавцу, залуду Низамечжедитство, и за то је Србин способни!... Него с' поредкорушителіма, и са свіема вообшче преступниц'ма евовако: У свакоме Окружіу (Нахиі) на поједноме міесту највећег села начинит' је по ограду неколико тврду, ал' пространу, у којоі сходноміерно за свакога преступника напонасе по іама да се ископа, житноі подобна, ал' подубліа, и у врху пошира од' оне, и то самим преступниц'ма; Суд и правда, испрвак и поболішаніе ліудства траживши, валіа да састои из' Народа одбрание членова, и дужно је учинит' розміер (масштаб) обичним преступлениам', и сва різлика и величина наказаніа да је положена и ограничена у том', коме је у іама, живим у гробу, просиђети задуже, ком' краће, коме л' и до вјека. Стража их малознатна чувати може, а свако племе своме од' недіеліе до недіеліе да хліеба шаліе, а воду им стража додаје свако іутро, и пр... пак му и доста, као рахатнику. — Највеће преступце можеш, премда је лишніе, у близости своіоі саставіати на таі исти начин. Ужасне огромности и млоголіудна Русна држи се и суди без' наказаніа самртна, но и тіелесна се од' дан до дан умекшаваіу и умаліаваіу; ћесу најжешћа и најскоріа наказаніа, тамо је товише преступаца, телиш' умножаваіу се у Цариграду и Лондону... на міесто истребленіа, или барем умаліаваніа. А реченим начином задобиаш ті у Народу најкупліе штоно је, сиривржност, и што никаква сила дат' и узети може, и по чему те и сами Душман, и преступник без' икаква принуждаваніа сам собом и у себи мора високопочитовати, добросрдни и племенитодушни товећа те пазити, ліубити, душу живот и све за те давати, наізад' и сами опета пакостници и злотворни преступници отеческим' исправлениам' усиновліаваіу се, раскаіаваіу, признаду сами у себи кривице; совіести, што је најгрозніе, претрпе суд, и изсред' свое іама правце к' небу пошиліати починіу благодареніа за таке милостивости а приека и віерна средства исправленіа, и молесе Свевішніему за одржаніе Отечеству благостоіаніа, и теби здравіа и дугога живота теб' и твоіма; нитисе може што друго ни вишесе изискивати

од' правосудја и овога начина казније, нит' икако иначе и ово
получит', јер' чоек нигде нигда прие несазире, и до памети и
освіестиа недолази, кроміе у такој глухој самоти, малокружну,
и у сносливој, а дужој нужди. Свр свега тога премисли и
разрачуни колико си ти ліуди створио, и колико их је тобом
и твоима од' некада доселе погубліено, које би могло бити
приміерније наказано предложеним ти начином, и опета живо,
па ткоби боліе и ліубивии Народу свему био од' истога тебе,
коино сада у многима и доброрадима твоим' подозреваш ду-
шмане и то те стои совіести, мира, и удоволіства; Ил'ће зар
и брат... Дикан, као Сулеіман-Паша...? Па колика фала?...
Каквалі е разлика свога од' туђина, и Срба, христіанина, од
варвара, свіетом презренца Турчина? —

Непрезри ови душе моје теби дар, више стои и више
валіа од' обичнога сіаінога, шаренога, и ласкавног, преміерив га
зрелим ти умом, знам и надам се даће бити теби и Народу
великим и віерним лиеком против недоумиа, и сваке вражде;
удоволіствіе од' туда, коећеш ти почувствовати, држаћеш
сам слајим скупліим од' свега — као и моја сва и наівећа
мазда бисе утом истоме твом' преображеніу и воскресеніу
тебе из' тебе састојала. О том' извол' примит' овлико, и одмах'
употребивши незаборави ме извистит, да ти још и далеко
полезнијега чега радо по искуству и знаніу моме доставим,
ако ти е драго. А јасам свуд' и свагда твој

Сима Милутинов(ић)

У Лаицигу 28 Јуна по стар. 1826.

Већ само то што је ова посланица пађена у Вуковој
преписци и управо у ономе истоме писму-навлаци у коме му
ју је Милутиновић послао, у стању је доказати да она није
дошла Кнезу Милошу до рука. Али ми имамо томе и нарочиту
потврду у Симиному писму од 20 новембра исте године (које се
објелодањује ниже под 18). Он ту тражи да му се неотпрем-
љена Милошу посланица поврати: што, како видјесмо, није
било извршено. Све ово, надам се, оправдава наше ријешење,
штампати овдје уједно с осталим списима Вукове преписке, и
посланицу, премда она није била управо њему намијењена,
него — му послата само као посреднику.

И ако не би тешко било прозријети бар неке од узрока који Вука побудише да задржи код себе ову посланицу, опет ми се чини да нагађање о томе није умјесно, пошто се то може дознати сигурније из самога горе поменутог писма Вукова Сими, које ће се занаго, раније или доцније, наћи у Милутиновићевој оставштини.

Ова је чудновата Симова посланица Кнезу Милошу била без двојбе изазвата окрутном осудом и казном пристања грчке хетерије у Србији, то јест чланова уроте Чарапића. Тадање је јевропско јавно мнијење и представник му, новинарство, било по све хеленофилско, те је, наравно, подигло огромну вику против доиста страховитог начина којим је угушен покрет, чија је задаћа била да подигне још далеко неутврђену Србију против Турске, како би се том диверсијом олакшала Грцима њихова борба за слободу. Симу Милутиновића, признатог Српског родољуба, pjesника, хуманитарца, који онда борављаше у средњој Јевропи (у Липску), морало је управ згрозити новинарско исовање и грђење: па, да се сличне ствари, које би изазивале даље незадовољство Јевропе против Српства, не би у наприједа понављале, мислио је да ће добро бити, ако пошаље Кн. Милошу једну поучну расправу о предметима правде и државне управе.

Није овдје мјесто какву било критичном разглабању ове предугачке, а с неких гледишта и доста замашите посланице.

Остаје дакле за доколније читаоце-оцјениоце нетакнут суд о степену одређености и темељитости апстрактних опћих мисли и начела у посланици изложених, о њихову проиходу и т. д. — исто им се тако изручују без оцјене и засебни конкретнији приједлози истога списа, као што је онај о троглодитским јамама-тамницама, правим карикатурама познате пенсилванске системе казнених затвора.

Оставља им се такође недирнута и оцјена формалне стране горњег писма: у колико је, на примјер, саставак преко мјере растегнут, у колико се излагање држи природног, логичног реда, или се од њега одаљује, у колико је оправдана необична множина новоскованих или туђих ријечи¹⁾ и т. д.

¹⁾ Сјећам се како једном у разговору с пок. Вуком, паде ријеч на неки од Милутиновићевих списа. Ја опазих како језик тога списа не може никак бити народни. А Вук ће на то: ако није народни, свакако ће бити Сими.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Овдје ће се само, управ обзиром на та будућа разбирања, напоменути начин којим се са неким стварима, више вањске и неодређене природе, при штампању поступало: правопис је посланице васпроизведен без икакве измјене, чак је особити начин састављања или растављања ријечи (самсе, кадатисе, сил-упражненіе и т. д.) цјеловито сачуван, — ни уз најчудноватије ријечи није постављан обични знак чуђења (sic), нити уз не посве разумљиве какво објашњење; — пишчево дијељење садржаја у алиније није ни најмање преиначавано; — интерпункција је такође остала нетакнута, не искључујући ни оне посве излишне знакове налик на акценте; — чак и велика почетна слова ријечи, гдје су и како су постављена у рукопису, онако су тачно овдје и штампана била.

Мудре изреке.

1. Buchot,¹⁾ пошто бијаше министар, затражи мјесто уредског послужитеља. Taine.
2. Коликогод је комедија угоднија и савршенија, толико више су њезини посљетци злосретнији, а театар, баш и онај Молијеров, школа је моралног изопачења, јер потиче пакосне душе, да педешпу, именов лудости, простодушност поштене чељади. Taine.
3. Смијех је невадна охолост, која проистиче из ненадног осјећања надмашности нашег бића, успоређена са нејакости другијех нама нижијех, или са нашом пријашњом слабости. Hobbes.
4. Што се тиче живота, нема до оног што се проводи на пољу, без справе, без тарлабуке, са својом обитељи, у забавама земљодјелства, уз залиху хране коју даје земља, између сусједá, с којијем се опћи као са равнијем себи, и са дјетићима, с којијем се поступа као са пријатељима. Taine.
5. Давајте; али, ако можете, штедите сиромаша, не зарамљујте га нуждом да пружа руку. Diderot.
6. Ко преде одвећ танку жицу, лако му се прекида. Њемачка изрека.

х.

¹⁾ У вријеме француског преврата.

ĆUD.

Ćud je naj pglavitija poluga u svijem našijem poslma, bilo da kreposno radimo ili se opačinama mrlamo. Ipoteza o sokovima (humoribus),¹⁾ o vrućem, studenom, mokrom i suhom našem sklopu (complexio) stara je kao Ipokrat i Galen, što i današnji grčki običajni nazivi dokazuju: *χολή* (žuč), *μελαύνα χολή* (erna žuč), *ελέγγρα* (sluz, sluzina). Samo su *sanguinici* (sanguis = krv) latini, ako se malo i brinu za latinski. Tako imamo četiri vrste ćudi: *Sanguinična*, prevedimo *živahna*, *holerična* to je: *srdita*, *melanholična* *turobna*, i *flegmatična* *mirna*. Broj četiri bješe zgodan, jer je onda svijet brojio četiri *elementa*, četiri *doba godišna* i *dana*, četiri *kočenca u čovječjim godinama*, četiri *nebeska kraja*, četiri *strane svijeta*, četiri *monarhije*, četiri *glavne kreposti* i ost.

Ali svakako rečene razlike nijesu jednake u oba spola. Grei, pa za njima i Rimljani oštromljem i doskočicama činili su opazaka o raznijem ćudima, ali Egipćani, — a ko bi se od njih nadao, — uprav su bili udvorni prama ženama. Oni su uspoređivali čovjeka s vihrom a ženu s lahorom, čovjeka s gorućijem ognjem a ženu sa žarkom svjetlošću, čovjeka s hridima i s morem a ženu s plodnom ravnicom i slatkom vodom. Sve ćudi, pa bile četiri ili više, uprav su *ćudine*; prava ćud je unijerenost (Galenov *εὐκρατεῖν*), biva srednji put, što postaje pak *aurea mediocritas* u svemu, a tad je čovjek naj čestitiji.

Srednjega vijeka liječnici i filosofi nijesu dijelili ćudi po četiri elementa, nego po planetama i znakovima zodiaka. Srditomu davali su lava i medvjeda za drugove, sa turobnijem spajali su magarce, sa živahnijem jarce a sa mirnijem sviće. Kasnije su opet povratili se na broj četiri i na četiri godišna doba: Živahna je ćud bila proleće, srdita ljeto, turobna jesen a mirna zima.

Živinski i duševni utvrdeni nagoni ili mijena naše živinske prirode koja djeluje na duh i raspoloženje nazivljemo ćud ili narav, ali je za to naj boła latinska riječ *temperamenat*, jer ima u sebi značenje *prekačenja*. Po tome svačija je priroda jezgra, ćud ili temperamenat cvijet, značaj plod; to su dijete, mla-

¹⁾ Odakle se misli da je postao *humor* (dobra volja).

dić i čovjek. Svaki čovjek ima svoj vlastiti temperamenat, koji se u porodici priploduje, kako što ima porodicâ, kojijem je karakteristika samoubijstvo, ludost, laž i ost. Flegmatični rekao bi da se naj mañe priploduju. S toga čovjek i žena trebalo bi da na to paze kad se zaručuju, ali tad se o tome ne misli. No i ako filosofi određuju od prilike da živahna ćud *uživa*, srdita *radi*, turobna *izgléda* (čezne) a mirna *pati*, ipak u praktičnom životu nema take tačne razlike, jer priroda ne drži se oštrog rasporeda filosofâ kao ni sistemata Linné-ovijeh, Tournefort-ovijeh i Blumenbach-ovijeh. Dapače je rijetko da se ćudi prekazuju po filosofskom pravilu čiste, a to je blagodat, jer srećna smjesa za ljudi kao i za svijet i društvo isto je kô sreća i nesreća za oplemeñivanje karakterâ. Pravi temperamenti prekañeni su temperamenti, a većina ljudi promijeni ih sva četiri. U mladosti smo obično živahni, u kasnijim godinama uskošeni (srditi), kad se još kasnije razočaramo postanemo mañe ili više ozbiljni i sjetni, a u starosti otupimo kao sluzina. I nemoći često promijene ćud; živahnost i uskošenost prometne se u sjetnost i mirnoću, a naprotiv groznica često je mijeñala sjetnost u pravu živahnost.

Živahna je ćud lakoumna, vesela, lako je osjetljiva i zanosna bez postojanosti i tvrde odluke; tako postanu ljudi bez karaktera, a mogu postati i bez savijesti. Za budućnost se ne brinu, pa ako i vide dosta znakovâ, da se primiće vihar, ne haju za to, nego isto se razmeću i srću glavom u vreći. Uskošena ćud jednako je zagrijana i nemirna kako i živahna, ali je postojana; turobna je sjetna i žalosna, ali osjeća postojano i radi neumorno; mirna ima hladan, tup i izmoren osjećaj i umjerenost bez radne snage. Ovijem se ipak razlikama ne može ocijeñivati čovjek; za to ne može se kazati da je svako živahno ćeljade talenat, svako srdito puščani prah, svako sjetno obješetak i svako mirno trup. Čovjek se ne može razredivati polag četiri temperamenta kao bile po čašicama i prašnicama. Živahne i žalosne ćudi najviše su žene, srdite i mirne najviše ljudi. Živahna i srdita ćeljad plemenita su srca, turobna i mirna obično su zlobna i zlurada ljudima; za to i naša riječ glasi da se čuvamo od mušice pokrivena i od potmimiraka.¹⁾

¹⁾ Po tmi(tami) mrak je podmukla ćud.

Živahno oko, okretni pogled i svi pokreti sanguinične ćudi dokazuju da se tako ćelade brine za sadašnjost, a da za predašnjost i budućnost nije mu stalo. Bore mu ne mršte ćelo, šala mu se i smijeh igraju oko usta, saća o polupeima i privoćeima,¹⁾ divno rumenilo polijeva mu lice, okreće se i miće veselo i zanosno. Kao u zmije lašti mu se oko i kô ona i on izvija glavom hitro tamo i amo, te i danas živi vjerovaće u dvoglave zmije.²⁾ Nalići oplemećenu koću, komu rijetko kakva bolest izmami jeku, ali od radosti i naslade udari u rzaće, pa baš i usred boja; lijepom rijeći i gladećem postigneš od ćega sve, vikaćem i batinama osjeni se i pomami. Tako ti je i živahno ćelade. Naslada ga putena mnogo zanosi; o tome po vas dan saća. Živahni karakteri obiće su i pametne glave, ali nemaju marljivosti i ne će da se trude. Oni obećavaju pošteno, ali rijetko drže rijeć; slabi su dužnici a teško se odbijaju od poroka, jer zaborave pokajaće isto brzo kao i obećaće. Dosta im je da je danas dobro, a ne misle što će bit sutra, preduzimu stvari ne mjereći dobro svoja srestva i snagu; uzgredne stvari precijećuju a za glavne i ne brinu se. Ako se stvar naopako izvrne, tad ozbilnoću na ćima prije neopaženom uzdahnu: A ko bi se bio nadao!

Živahno ćelade živi po prilikama, pa da mu se i koja suprotiva desi, obrne glavu i reće: Hvala Bogu, a što ćemo učinit! Lako se gane, ali kako to ganuće brzo prode, treba uhvatiti ćas kako kod obećaća; i gotovo vazda ima razloga onaj koji potoni s ćim govori. Naj lakše ga je uhvatiti, ako ti zada poštenu rijeć. On ti pripovijeda što mu mašta šapće kao gotov ćin, a tijekom ne misli te varat; živahnost ćegove mašte zavede ga kao udes Napoleona, i sve svaljuje na krv: „To je u krvi; ištećena je krv“. Ako se poništi i oslabi, opet se lako osvijesti i razabere. Svak mu obiće ide na ruku, jer mu se ćegova krv ľubi. Ovaki lagani karakteri bili su prije po kraljskijem dvorovima glumci i galeci, jer je još onda vrijedila rijeć: „Ćovjek ve-sele ćudi viši je od kralja“. Naj bliži živahnomu karakteru je

¹⁾ Privoćak je *boccone prelibato*, *Leckerbissen*.

²⁾ Rekao bi da po pronalascima zadćega vremena ta nakaza nije mitologijska izmišlotina. Ko zna s vremenom da i *sedmoglava aždaja* našijeh narodnijeh pjesama ne postane realnost!

srditi, samo snažniji i radeniji, ali i ponositiji, srećaniji i zanosniji. Raditi, djelovati i zapovijedati prava mu je potreba, jer se osjeća jak i krepak. Apsolutističan je u svojijem nakanama po onoj riječi: Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.¹⁾ Voli javno raditi nego samac razmišlati; pred silom i strogosti ne popušta, a dobrota i obzir ga omekšaju. S nim je teško postupati, jer treba hvaliti sve što radi i govori, dapače i divit mu se; sami gotovi čini ga obrate, nipošto riječi.

Ako živahno čelade posrne od lakoumnosti, srdito klone od svoje sile i velika pouzdaña u sebe. Ono ne zna što je ustrpljenje, i to je prava mana holeričnom karakteru kao što je nepostojanost sanguiničnom. On je zanesen za velikijem djelima i teškijem naporima; sve što je plemenito, veliko i korisno sreću mu priaña; ne žali nikakvu žrtvu; otađbina počiva sigurna na njegovijem plećima, i ako su kod nas komu holeričnomu karakteru naše brojne otađbinice tijesne. U srpskoj buni, pa i bosanskoj, i u ratovima Crne Gore s Turcima, bilo je ljudi a i ženâ, što ti spomiñu dane starijih Grkâ i Rimljanâ, a to dakako za vrijeme rata. Koliko ti može dobra učinit tako čelade, toliko i zla, za to zgodno narod ocijeñuje taki karakter onom zlatnom riječi; „Ono je pas i čovjek“. On se isto lako sklone na velika nedjela i zločinstva kao i na krepkosna djela; igra svoj život i imañe za prijatelja, ali s istijem žarom radi o glavi svome protivniku. „Ko se ne osveti, ne posveti“ njegovo je vjerovañe.²⁾ On ne zna za popuštañe ili praštañe. U ñemu je najplemenitiji entuzijazam, genij, blagodarnost i velikodušje; ali on tumara vazda u električnoj struji, koja lako može prasnuti i sve u lagum dići. Holerično čelade mrzi svakoga koji je viši od ñega, a mañe od sebe smatra ništicama; nigdje ne će da bude drugi. Ne ide li sve na ñegovu, voli i ne biti nego biti ništa. *Aut Caesar aut nihil*. Ljudi mrze holerične karaktere, a kamo li da ih lube, a oni lude preziru. Taki karakteri još ako nemaju odgoja, prave su živine, bez srea i duše prama sva-

¹⁾ Tako hoću, tako zapovijedam; voļa zamijeña razlog.

²⁾ I svete kniige kadgod su nehote krive kojoj narodnoj stramputici: *Свѣтъ о дѣхъ свѣтъ* (lumen de lumine u vjerovañu) izvelo je *svetu osvetu* nekakvom pučkom etimologijom.

komu; postaju *otučak*¹⁾ i svojom glavom vladaju se, pak tako srnu u propast po onoj Horatijevoj istini:

Vis consilii experts mole ruit sua,
Vim temperatam di quoque provehunt
In maius, idem odere vires
Omne nefas animo moventes.²⁾

Holerični ljudi vazda su s drugijem u svadi, potežu se po sudovima, dopadaju tamnice, a to za uvrede i nasila. Taki karakteri obično su crne a i crvene kose; sanguinični su ponajviše ruse glave.³⁾ Svi poglaviti misantropi i neprijatelji ljudi potekli su taki od žuči, kako ih opisuju Lucian, Moliere i Kotzebue. Take pak žene, holerične sa svojijem junaštvom, Amazonskijem ponašanjem i ponosnijem Junonskijem pogledom prava su nakaza prama blagoj ženskoj naravi, prave su srde (furije). Taki temperamenti uprav su nesrećni, a ako je pala ta nesreća na vladaoce, ovi lako postaju despoti ili tirani; ako su taki njihovi savjetnici i doglavnici, postaju vladarima opasni, jer se ne giblju ni previjaju; *frangar non flectar*⁴⁾; i tad se vladari ne mogu njima služiti. Take čudi bjehu *Sula* i *Tiberij*, *Lui XI*, *Henrik VIII* i *Filip II*, *Robespjer* i *Napoleon*⁵⁾; neke pak iznenadna kakva suprotiva čini pobijesniti. Često je tomu kriva kakva nemoć, i ne može se ništa reći prije nego ih po smrti raspajaju. Holerični karakteri imali bi imat pred očima vazda basnu o Febu i Boreji.⁶⁾ Ovi se okladiše ko će prije putniku skinut kabanicu. Zapuha bura da je sve nosilo, a putnik prisamiti tvrde oko sebe svoj pregrtač; sunce istom proviri i smlači, a putnik digne sa sebe plašt. *Plus fait douceur que violence.*⁷⁾ Stara gospoda Hole (χολή = žuč) čak je opasnija nego mlada

¹⁾ *Otučak* je u Dubrovniku čeljade koje je otvrdnuto prama svemu, uprav talij. *insensibile*.

²⁾ Snaga bez razbora pod svojom težinom pada, snagu razborom vođenu i bogovi ojačavaju, oni mrze silu koja svaku nesreću nanosi.

³⁾ Plave kose.

⁴⁾ Prije se ulomit nego prignut (popustit).

⁵⁾ Ovu potožnju dvojicu stavljaju pod isto ime s dodatkom, ovako: *Robespierre à pied et à cheval* = Robespjer pješke i na kožu.

⁶⁾ O suncu i vjetru od sjevera.

⁷⁾ Više može blagost nego nasije.

strahovita *Holera*, jer ova potoña u čas prekine svaku tugu i jad.

Melanholično čelade mirno i oboreno gleda, lako stupa, i svi ñegovi pokreti pokazuju da i ñegovo srce je lagano ali duboko, pak kao stvoreno za apstraktnost i idealnost, ozbilnost i uzvišenost. Traži rado skrovišta i ugada mu pridušeni tmasti zrak, što ga pak čini turobnijim i muhatijim. Sve podozrijeva, i sve mu ne vaļa, i vazda uzdiše; *O tempora, o mores!*¹⁾ Svako mu je preduzeće puno teškoća, ne zna se odlučit, oklijeva, vrlja. Smiješna mu je doskočica prava grozota, za to on precijeñuje svoje znañe i pravi je mudroña, a pošto je skloniji bojazni nego ufañu, milija mu je tiha radost nego bućna, što on više umišļa nego osjeća, i ñegove su kreposti trijeznost, svijest, ustrajnost i ustrplivost. Ne odbija se od naj teže radñe, i za čijem je jednom pregnuo, napiñe se da i dovrši; on je marljiv, taćan, oštar prama drugijem ali ñegove mane su zla voļa, osjetljivost, mućalivost, nepovjerljivost, taština, tvrdoglavost, maštañe — ludilo. Melanholija je temperament nastranijeh luđi, i potjeće, kako lijećnici kažu, od crne žući, i od debele i teške krvi, a često i od prazna tobõca, od šta je patio pjesnik *Caporali*, koji je je jednom uskliknuo: „U istinu! da sam ja postao klobučarom, Bog bi bio stvorio luđe bez glave“. U ovu vrstu možemo umetnut onu tužnu djevojku, koja o sebi govori u narodnoj pjesmi:

Ja bosiljak sijem, meni pelin niće!

Melanholija je žalibože često pratilica genija, koji je svud na bilezi, pa se naj prije razočara, jer što je sa svijem obićno ne gada mu. Žene, što svud idu daļe, postaju tad tužnije, ili dvo-ume i o svome blaženstvu. Samoubice ponajviše niću iz tužnijeh porođića melanholičnijeh, a melanholični su po svoj prilici, koji su izmislili i izmišļaju svake babuštine i sañarije. Melanholičnijem luđima pripisuju i *mistiku*, a oni su i osnovateli ñekijeh pustolovnijeh vjerskijeh i filozofskijeh sistemata, ñekijeh tanćinã i maštañã. Oni su pravi *patres difficultatum*.²⁾ Nima se svašta privida, pa su prave zlogodnice, i slute vazda zlo.

¹⁾ O vremena, o obićaji!

²⁾ Oci teškoća.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Sudeći po napjevima našijeh narodnijeh pjesama i po zvukovima gusala, i u našem narodu ima dosta melanholije, pa za to ima i pustolovnijeh mitologijskijeh osjećajâ, pa babuštinâ i maštaña. Naš seľak vidi vukodlaka, mijeh mu se vaľa pred očima, nazire neman, čuje joj i krik; teñac (vampir) mu je tvrdo vjerovañe; zlurade vještice treba se čuvati; pa još drugijeh babuštinâ, koje žalibože ni kršćanska vjera ni prosvjeta još nije istrгла.

Kad se ova bolest dohvati neotesana čovjeka, on postane brbljav, uskošen i nesnošljiv; a kad učen čovjek oboli od toga, obrva ga tuga i žalost, pa postane nastran i skloni se u samoću. To kadgod urodi dobrijem plodom, jer ubrajamo među melanholičnijem ljudima i velikijeh genijâ i izumitelâ, kao što su bili Britanci Young i Cooper. I mi imamo glasovitoga Boškovića matematičara, koji je bio melanholičan, a i svršio je turoban i žalostan. O ñemu pjeva Strahinić¹⁾:

No me Pariz obilno nasladi;

Al' uzavri tuj nemila zloba,

Koja trñem v'jenac moj nagradi.

To mi bješe za taštinu globa,

Pa s pečali oslabi mi glava,

Tuga za t'jem svede me do groba.

Flegmatični karakteri su *pecora campi* (stoka na polu), koji samo radi straha od svoje navade se odbiju. Oni posve rijetko posrnu, jer se svima krajnijem i žestokijem strastima ugiñu; s razlogom su nazvali *flegmom* seľački temperamenat. Za doskočicu, šalu, volnost i sve što pripada fantaziji flegmatičan čovjek nema smisla; on obično nema talenta ni genija; ali prirodnoća razuma, ustrpjentstva i ustrajnosti prilično. U ñega nema vele govora, nego mu je rečenica *da* ili *ne*. Da što ne zaboravi, čini uzle na ubrusčiću (*Quipus*²⁾) i *memoria artificiosa*³⁾). On je najčestitiji ako je sit i može spavat; nema želâ, i ako ih ima, stežu se na ono *Noli turbare circulos meos*,⁴⁾ i ta mirnoća

¹⁾ Objavljene (III dio, 5, 360).

²⁾ *Quipus* je uzlano pismo kojim su Peruani pod Inkasima svoje anale biježili.

³⁾ Pamćenje vještačko.

⁴⁾ Ne brkaj moje okruge.

podaje mu neku samostalnost, dosljednost i praktični razum. Ženska glava flegmatična postaje često *limfatična*, i to je ne-moć koja se pokazuje u nedostatnosti krvi i u blijedilu. Takijeh ima i muškijeh, ali rjede.

Čudnovat bijaše neki flegmatičar u Dubrovniku. Nigda ne govoraše s kućnom čeljadi, a momak trebalo je da ga razumije po migu. Dogodi se da taj momak nešto po prirodnom nagonu a nešto od čudi gospodareve pomjeri pameću i poludi, pa se baci u domaći bunar i utopi se. Izvade ga i iscerpe vodu, isplaču bunar i navrate čistu vodu. Dode na službu drugi momak. Kad gospara prijatelji upitaše, je li zadovoljan s novijem momkom, osječeno on odgovori: *Nalio sam mu gustijernu* (bunar).

Ovaki su ovi flegmatičari, i za to svak ih se kloni, te su osamljeni, pa za to vazda i zlovoljni.

Od opisana četiri temperamenta, ovaj je flegmatični naj nesnosniji, jer je naj rjedi; dok sanguinični, holerični i melanholični, pošto je njih velika većina među ljudima, vladaju općijem mnijeñem.

Od tamo do amo
x.

Новија Дубровачка Епиграфија.

Опћина православнијех Срба

Узорнијех твојих законâ

Вјерослободе

Ужива у славном Дубровнику

Мирно уточиште

Узрадована Твојим доласком

Једногласно кличе

Многа љета живио

честит, срећан, непредобитан,

Св'јетла круно, мили господаре!')

Др. И. А. Казначић,

(послао нам г. Ант. Казначић син пишчев)

') Овом Епиграфом китила се православна Дубровачка црква, кад је Цар Франо Јосип походио Дубровник г. 1875.

EMIL ZOLA

napisao Dr. Torkvato.

Na 29 Septembra, u ulici Bruxelles u Parizu, ispustio je dušu Emil Zola, jedan od naj popularnijih pisaca, i naj većijeh talenata XIX. vijeka. Dà, Emila Zole nema više.

Godine 1859. Emil Zola, a tada mu je bilo 19 god., prikaza se po drugi put na javne ispite, ali i tada bez uspjeha. Ova ga je okolnost možda i potakla — bivši mu zatvorena vrata državne službe — da se posveti peru i baci na književno pole. Već za mladijeh dana napisa povjesni roman iz krstarskog doba, i poveću komediju u stihovima „*Enfoncè le pion*“, koju je kasnije dovršio u zavodu Saint Luis u Parizu. Prisiljen raznijem materijalnijem nevolama i okružen naj većijem siromaštvom, stupi kao saradnik malene pariške smotre *le Travail*, koja je izlazila pod uredništvom Germana Casse, Georges-a Clemenceau, Andrea Roussella i Petra Denisa.

Jednog dana god. 1861, uredništvo primi jedan poveći rukopis u stihovima *Doute*, popraćen sa pismom Emila Zole, u kojem ih moli, da bi naj novija njegova radna ugledala svijetlo u njihovoj smotri. Uredništvo, po sudu Clemenceau-a, odluči u koš strpati djelo još nepoznatoga pjesnika. Nakon malo dana, Zola se ponovno obrati na uredništvo sa podulim pismom — i djelo je bilo objelodaneno. Na prvi mah, mogao si opaziti upliv Lamartina i de Mussetta, a djelo ako i nije savršeno, otkriva ipak rijedak talenat mladoga pjesnika. Iste godine Emil Zola, preporukom Boudeta, stupi u službu knjižare *Hachette*, sa mjesečnom dobiti od 100 franaka. Stvar malena, ali siromašnom Emilu prevelika. Godine 1862. poslavši uredniku malene smotre, koju je ista knjižara izdavala, jednu svoju novelu *le Baiser de l'Ondine*, pisao je: „Moje ime nije još poznato književnoj publici“. — Ko bi se danas isto usudio kazati? Malo kasnije Zola objelodani u *Revue Contemporains*, koju je uređivao Calonne, svoju posloviću također u stihovima *Pierette*. U stihovima je i *Amoureuse Comédie*. Godine 1864. Albert Lacroix, upoznavši talenat mladoga pisca, objelodani njegovu prvo glavno djelo *Contes a Ninon*. Kroz ono vrijeme Zola je surađivao u *Petit Journal* i *Vie Parisienne*. U lionskom *Salut Public* tiskao je učenu svoju

raspravu *Mes Haines. La Confession de Claude* spadala bi u godinu 1865, kako se razabire iz jednog pisma uredniku *Revue Contemporains*. Javna je kritika sa nekim pravim zanosom pozdravila ovo naj novije Zolino djelo, a Filip Dauriac vrlo se laskavo o nem izrazi u *Monde Illustré*. Djelo se je brzo rasprodalo, a Zoli donijelo i materijalne koristi.

Na 31 decembra 1865., Zola se zahvali na službi knjižare Hachette. Bio je napokon slobodan, mogao se je sada isključivo posvetiti književnom radu. Iste godine, Zola napisa pod pseudonimom *Simplex* razne književne crtice *Marbres et Plâtres, . . .* a javnost ih je za neko vrijeme pripisivala Alfonsu Daudetu. Objelodanivši svoju raspravu *Claude*, o salonu god. 1866, bilo mu je prigovoreno sa raznijeh stranâ, zbog pretjerane Manetove pohvale; a *l'Evenement* morao je obustaviti njegovu novelu *Voeu d'une Morte*. Zola ipak nije podlegao napadajima svojijeh protivnika. U *l'Artiste* ugleda svijetlo *Thérèse Raquin*. U marsilskom *Messenger de Provence* bili su tiskani *les Mysteres de Marseille*. Zola je sada bio dovoljno poznat književnom svijetu. Vermerseh u svojem satiričnom djelu *Grand Testament*, uz ostale književnike tadašnjeg doba napominje i Zolu, kao zastupnika modernog realizma. Vermerseh veli:

Au burlesque Augier quelques vers
Du Légataire e de Tartufe;
Un oeil de peintre au bon Dubufe
Et l'intelligence des chairs;
Un faux nez à M. Larousse;
Un cercueil au lugubre Autran;
Une guitare a George Sand;
A Zola ma meilleure trousse.¹⁾

Godine 1869. Zola preda svome nakladniku Lacroix opéi pregled dvanaest glavnijeh svojijeh romana, pod naslovom *Les*

¹⁾ Porugljivom Augieru par stihova
Iz *Legataire* i podlog, *Tartufa*;
Slikara oko za dobrog Dubufa
I za pût slikať jasnijih pojmovâ;
A krivi nos za gospara Laroussa;
A smrtni l'jes za furobnog Autrana;
I tamburicu za Đurđicu Sanda
Najbolji Zoli od svijeh mojijeh kusâ.

Rougon-Machard — *Histoire d'une Famille sous le second Empire*. Ovo se djelo smatra uzorom modernoga realizma, a Zolino je ime postalo poznato književnom svijetu i izvan francuskijeh granica. Od god. 1871-1880. izdao je deset knjiga, među kojima: *La faute de l'abbé Mouret*, *l'Assommoir*, *Une page d'Amour* i *Nana*; za vrijeme: *Pot-Bouille*, *Germinal*, *la Terre* i *le Rêve*. *Bête humaine*, predstavlja nam živijem bojama zanosna stila današnje društvo; *l'Argent* — administrativno financijsko stanje istoga. *Débacle* bavi se francuskom katastrofom od god. 1870-71; *le Docteur Pascal* daje nam potpunu genealogiju poznate obitelji *Rougon-Macquart*. Zadnjih je godina Zola realizovao poznatu trilogiju: *Rome*, *Lourdes*, *Paris*. Neću se zabaviti ovijem romanima, o njima se je već mnogo toga napisalo; moje je uvjerenje, da oni zaostaju sa svakog gledišta za ostalijem Zolinijem romanima. A sa znanstvenog gledišta, oni su prava znanstvena parodija. Nazad malo godišta napisao je *Fecundité*; a brzo će se objelodaniti i zadnji Zolin roman: *Vérité*.

Zola je nastojao i na pozornici pokušati sreću, ali nije uspio. Propade na kazališnijem parketima: *Thérèse Raquin*, *Heritiers Rabourdin* i *Bouton de rose*. Sjajan je uspjeh polučio *l'Assommoir*, priređen za pozornicu od William Busnacha i O. Gostineau-a. *Pot-Bouille* i *Nanu*, jedva je spasao Busnach.

Neka čitalac ne misli, da se ja mislim dugo zabaviti pojedinijem Zolinijem romanima, to bi bilo i suviše. Iste vrline i iste piščeve mane opažaju se u svakom njegovom romanu. Ja ću se osvrnuti samo na neke glavne ideje, a poduže ću se zabaviti istijem predmetom, drugom prigodom, kada budem raspravljao posebice o nekijem njegovijem romanima. Zola se danas smatra, kako je svakome poznato, glavnijem zastupnikom modernog naturalizma. Naturalistična škola, osnovana od Flauberta, nastala krajem drugoga carstva, pod utjecajem *Madame Bovary*, književnijem teorijam *Taine-a*, a donekle i znanstvenijem zaključcima glasovitijeh fiziologa — u Zoli je stekla najboleg predstavnika. Treba ipak priznati, da Zolin naturalizam prelazi svaku granicu umjetničkog ukusa. Zola se je morao uvjeriti, da patologija nije kadra pružiti umjetnosti dobar *sujets*. Ja priznajem, da se umjetnost ne da shvatiti bez istine; ali treba upamtiti, da ljudska istina nije izuzetak samo fizičnog i

U
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

moralnog svijeta. Realnoj istini odgovara psihološka istina — kao što materija duhu, izvański svijet unutrašnju. Glavna mana Zolinijeh romana sastoji u tome: što je cijenio, da nam umjetnost mora predstavljati samo izvański svijet, i to lošiju i pokvareniju stranu njegovu. On je prezirao svaku psihologiju, a psihologija je neophodno potrebna svakomu društvenomu romanu. Koja razlika među Zolinijem naturalizmom i onijem: Tolstoja, Dostojewskoga, Dickensa i Eliota. Zolin naturalizam prelazi također i granice vjerodostojnosti. Ta eto nam n. pr. slike franceskog seljaka u Zolinom romanu *la Terre*. Vjerodostojnija je slika Suë-ovijeh isusovaca, Dumasovijeh mušketirâ, pa i Hugovijeh Burgravista — od Zolinog seljaka. Osamljene činjenice pojedinih individuâ jednog staleža, ne smijemo prenijeti na cijelo ljudstvo ili stalež. Zola je morao sam promatrati društvo, a ne crpiti podatke za svoje romane iz raznijeh kńiga, novina i sudbenijeh parnicâ. Ja sam o ovoj stvari već govorio u zadńoj svojoj radńi o Maksu Nordau. U istoj radńi, ja sam osudio i Zolinu *milieu*-teoriju. Dok se ne bude ona temeljiti na dokazanim zakonima i ne poda nam stalnijeh zaklučaka, romanopisac je ne smije upotrijebiti. Što je slobodno Lombrosu i Ferri-u, nije nikako opravdano u Zolinijem romanima. Varao bi se, ko bi mislio, da su Balzac i Flaubert pomoću *milieu*-teorije stvorili vrsnijeh djelâ. Oni su nastojali posvetiti *entourage*-u svojijeh osoba (osobito Flaubert u *Madame Bovary*) veliku pomńu; a površnom motriocu moglo bi se činiti, da su potpuno dokazani odnošaji među ambijentom i individuom. Pronicav će motrilac namah opaziti, da dok u Balzacovijem i Flaubertovijem romanima *milieu* igra glavnu ulogu, taj isti *milieu* ne dovodi nas do stalnijeh zaklučaka, — jer razne osobe pod istijem ambijentom protivno djeluju. Ne slažem se niti sa deskriptivnijem načinom Zolinijeh romana. Tu se opaža utjecaj Viktora Huga. Dovoljno bi bilo usporediti Zoline opise sa onijem u *Nôtre Dame de Paris*. Pretjerana deskripcija ne da se u kńiževnosti braniti, ni sa estetskog ni sa psihološkog gledišta; o tom nas je uvjerio prije Zole Teofil Gautier, a kasnije i braća Goncourt, koji su sa svojijem romanima Zoli prepravili zemlište. Deskripcije lijepo pristaju: Humboldtovom *Voyage aux régions équinoxiales du nouveau continent*: Nachtigalovom *Sahara*

und Sudan; Schweinfurthovom *Im Herzen Afrikas* i De Amicisovom *Constantinopoli* i *Marocco*. Romanopisac se mora baviti čovjekom i njegovijem djelovañem, a nastojati opisati samo onu objektivnu stranu, koja je neophodno potrebita glavnoj ideji romana. Je li opis prekoračio ove granice, škodi psihologiji, prekida radñu i odvraća misao sa glavne ideje jednoga romana. Tolstoj i Dostojewski ovo su dobro shvatili u svojijem djelima.

Što sam kazao o deskripciji vrijedi takoder i za simbolizam. — Vrlo je teško ustanoviti, u koju bi kategoriju spadali Zolini romani. Nijesu *povjesni*, poput onijeh Manzonia i Walter Scotta; niti *psihološki* poput Fogazzara; nijesu *fantastični*, poput Dumasa; ni društveni romani Sue-a, Viktora Huga i Tolstoja. U nima je smjesa sviju vrstî, a po raznijem imenima, sâm nam se pisac otkriva u nekijem svojijem romanima. Pierre Froment naliči Zoli, kao Werther Goetheu, Renée Chateaubriandu, Arold Byronu, Rolla Mussetu.

O Zolinom filozofskom principu, ne treba se dugo gubiti. — Materijalizam je stvorio naturalizam. Priznavajući samu tvar, dosljedno slijedi, da se umjetnost mora okretati u granicama proste materije. Pozitivizam je mnogo doprinio njegovom razvitku. Sâm je Zola kazao, da je on — *positiviste endurci*, — a kao takav otsijeva u raznijem svojijem djelima. U raznijem njegovijem romanima, može se takoder spoznati utjecaj stare sensualistične teorije Locke-a i Condillaca.

Uz razne mane, Zola ipak ostaje jedan od naj većijeh svjetskijeh romanopisaca. Zanosan i plastičan stil, koji te potseća na Voltaire-a i Renana — zanosi te. Njegovo je pero znalo podati života i mrtvoj materiji. Baudelaire je kazao:

La nature est un temple où de vivans piliers
Laissent parfois sortir de confuses paroles:
L'homme y passe à travers des forêts de symboles
Qui l'observent avec des regards familiers...¹⁾

¹⁾ Priroda hram je, gdje stupovi živi
Govore r'ječi koje ne razume:
Prolazi čovjek kroz simbolâ šume,
Što gledaju ga okom ljubeznivi.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ovo se potpuno ispuña kod Emila Zole.

Zola je pokucao više puta na vrata franceske akademije, ali bez uspjeha. Ovo se lako daje shvatiti, uzevši u obzir osobnu mržñu nekijeh *neumrljijeh* prama velikome piscu, osobito mržñu franceskog kritičara F. Brunetière-a; a ova se je povećala prigodom Dreyfussove parnice. Kñiževna je nepristranost zahtjevala, da se i Zoli ponudi mjesto medu neumrlijem, kad je Akademija našla za shodno da izabere svojijem članom jednog *Anatola France*, pisca onakovog romana, kao što je ñegov *l'Anneau d'Amethyste*.

Zolinom smrću, francesku je kñiževnost zadesio težak udarac. On je jedini bio, koji je mogao punijem pravom kazati: — da živi svojijem životom. Dok su ostali ñegovi zemlaci podlegli uplivu izvañske kñiževnosti, drugijeh naroda; Zola se je mogao ponositi, da je on jedini bio koji je znao sačuvati neodvisnost franceske kñige. Praznina, koju Zola u franceskoj kñiževnosti za sobom ostavlja, trebaće dugo vremena dok se ispunì.

Dubrovnik 7/10 1902.

Епиграм.

Чудо над чудесима XX. в.

Христос сам је чинио чудеса;
 Ал' за људска умрла телеса
 То с Лазаром изнимка је била,
 Полу изнимка она кћерка мила¹⁾; —
 А дан данас, двадесетог вјека,
 Укрснуће смрдећег чоeka
 Баш то није питање критично,
 Дачаче је то чудо обично.²⁾

Живко.

¹⁾ Јапрова кћерка.

²⁾ Пјесник пише о рехабилитацији у служби и т. д.

Биљешка.**Дубровчанин Тројан Гундулић**

просвјетитељ српски.

Много поштовани господин Ф. Радичевић, протођакон Цетињски, поклатио нам је ову старину, коју ми радо износимо. Он каже да се она налази штампана на двјема образима као поговор у књизи »Четвороевангелија«, те се чува у старој православној цркви у Сарајеву. Ми ето износимо ову скупоцјену старину, јер је по нас Дубровчане зламенита; та она доказује још једном да су Дубровчани били просвјетитељи српски на Балканима. У њој је ријеч о дубровчанину Тројану Гундулићу, који је XVI. вијека имао штампарију у Биограду Ћириловскијем типима.¹⁾

Ево дакле текста:

(први образ):

Бъсекидцоу њ прѣклогомѹ коу слава и кѣличе
 дяцѣмѹ сврѣштити къ сако дѣло благо. еже
 в немѣ начинаемо томѹ слава ѡ дрѣжава къ бѣ
 сконѣчнѣ кѣки дѣмѣнъ . . .

Понеже иже вѣтрѣнѣкѣ покланѣни м
 къ благоизволи црковѣ свою
 ѡсплатити стѣмѣнѣ кнѣгами къ
 славословѣ и ползоу прочитаю
 цѣмѣ. сего ради дѣк хѹ ракъ рад
 ѡша дѣмитрѣвѣкѣ²⁾ къзрѣкнѣкакъ ѡспѣшенѣ
 мѣ стѣго дѣха и люкокию еже къ бжѣтѣвнѣмѣ црк

¹⁾ У 11 и 12 броју „Јавора“ г. 1895 изашло је предавање г. М. Миљевића о првијем српскијем штампаријама, а отуда прештампано је у засебну књѣжицу. По томе о Ободокој свечаности у Црној Гори г. 1895 било је то прештампано у особиту књѣгу „Прославна споменица четирѣстогодишњице Ободоке Штампарије, издао прославни Одбор, Цетиње 1895“.

Ми дакле не износимо ову Србуљу као какву новину, него просто за то да констатујемо још једном просвјетну улогу мѣсија старијех Дубровчана на нашем истогу.

²⁾ Кнез Радѣша Дѣмитровѣкѣ прије 1553 г. имађаше штампарију у Биограду, коју је по смрти његовој купио Дубровчанин Тројан Гундулић.

камк. написати снѡ дшеспенюю книгоу четко
роблагокрстие еже дхъ сты апакими оусты
ѡригнуъ въпознаніе и испакненіе славословію
трислѣчнаго въединстѣкъ покланѣмаго
ежестка .: . и непоцадѣхъ ѡ моего бгѡданнаго
именѡ. дондеже състакнхъ слока натипаре
хъ нѣ вънезапу прѣде грдн часкъ смърты
и възеть дхъ мон и посмърти моен оставихъ
исѡ форми въдому моему .: .

Но снхже азъ троанъ гоундоуанкѣ¹⁾ ѡ вели
каго града дубровника. по прѣставленн
кнеза радише поноужденъ бнхъ къ еже

други образ :

принести сѡе форми и възехъ и принесохъ къ дому
мон форми сѡе.²⁾ почехъ искръшихъ снѡ стѣю
дшеспенюю книгоу глемоюю тетрѡеула и
ѡ бгѡданнаго ми именѡ непошедехъ нитѣлу
моемоу покож дахъ дондеже приндохъ доскрь
шенѡ дѣлоу .: .

Повеаѣниемъ господина троана гоундуанка
трѣднхсе ѡ семь писанин. азъ грѣшнн. мно
го ѡкаанѣиши, и мѣнши къ иноцѣхъ ермо
нахъ мардаріе.³⁾ ѡ монастыра глемога мрѣ
кшина цркка⁴⁾ нже естъ близъ чьніе гори.⁵⁾

¹⁾ *Тројан Гундулик* Дубровчанин имаѣаше штампарију у Биограду већ 1552. г. гдје је он живио настаѣен, како је то давно у ученом свијету познато и расправљено на дуго и широко. Он је печатао српске књиге ћирилицом. Дубровник у српскијем споменицима често је прозван *великим*, као ето и у овој Србуљи.

²⁾ *Гундулик* је пренио типе из куће Дмитровићеве, кад их је купио, у своју кућу исто у Биограду, а не у Дубровнику, како је то погрешно забиљежено у „Гласнику српског ученог Друштва“ X.

³⁾ *Мардаріје*, калуѣер у Манастиру Мркшиној Цркви. Он је сам градио слова и печатао црквене књиге у том Манастиру г. 1552-66.

⁴⁾ *Мркшина* је црква манастир у Србији у округу Ужичком, у срезу црногорском, у хатару села Кошјерића на ријеци Скрапежу на подножју (къ подкрнѣе) Црне Горе, и у подручју Митрополита Смедеревскога. Ту је била штампарија г. 1552-6. Празник је манастиру био Спасов-дан. Име је Манастиру од *Мркше*, који је имао царинике Дубровчане, а његова жена, *Руѣина*, имала је царину *Валлонску* (Vallona) око г. 1415, по чему је исти Мркша био Господар у оном крају. Има и други њеки Мркша г. 1435 властелин Радосава и великога војводе Стјепана.

⁵⁾ *Црна Гора* је брдо над манастиром Мркшином Црквом. По тој гори зове се срез црногорски у Ужичком округу у Србији. О њој има у спо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

божанства, и не поштедјех од мога Богом данога имања, док саставих слова на типарима, но изненада приђе грдни час смрти и узе дух мој и по смрти мојој оставих ове форме (типе) у дому мојем.

По томе ја Тројан Гундулић од великога града Дубровника иза смрти кнеза Радише бих понуђен овдје пренијети ове форме и узех и пренесох у дом мој ове форме, почех и сврших ову свету душама спасоносну књигу названу четверо еванђеља и од богоданог ми имања не поштедјех ни тијелу мојему покоја дах док не приђох до свршења дјела.

По заповиједи господина Тројана Гундулића трудих се тијем писањем ја грешни, много биједни и нај мањи у иноцима (калуђерима) јеромонах Мардарије од Манастира названог *Мркишина Црква* што је близу црне горе. Молим младе, и узрасле и старе који читају или пишу ради љубави Христове да исправљају, јер не писа дух свети ни анђео него рука гњила и дух много биједан и грешан. За владања тада у источнијем странама великога Амурат Султана Сулејмана сврши се ова света и божанствена књига године 1552, круга сунчаног 5, Луне 15, мјесеца августа 5 дан у Биограду Буди слављен

Бог.

УПАДА у очи што кнез Радиша Дмитровић говори о себи у првом лицу, бива да није могао дочекати конач дјела, доштампање речене књиге Четвероевангелија, јер га је прије смрт заскочила. За тијем говори, исто у првом лицу, Дубровчанин Тројан Гундулић, пак нај послѣје инок Мардарије, који се око дјела трудио и привео га крају. По свој прилици речени Калуђер Мардарије писао је цијели овај поговор, пак је дао ријеч Дмитровићу и Гундулићу да говоре о себи у првом лицу.

Опазит је да у овој Србуљи има тамо и амо истијех ријечи друкчије написанијех, како ће помњиви читалац лако примијетити. Има у њој дакако и који русизам. У пократицама није свуд писац досљедан; за тијем гдјегод за € пише љ, а гдјегод љ; свуд пак дифтонаг ја пише старијем словенскијем носнијем знаком. У осталом за све погрешке требаће њешто

одбит и на преписача, а њешто и на самога инока Мардарија полу учена. Свакако какав очевидац у Сарајеву моћи ће испоредити изворник са нашом лекцијом и послати нам своје примједбе, за које ћемо му бити благодарни.

У *Дубровнику Септембра 1902.*

Л. Зоре.

*

У br. 17. „Srda“ prof. Jensen nagађа како да се istumači onaj stih у „Gorskom Vijencu“: *Dan i narod kako ćuku tica*. На нека по мому скромному мишлењу неоснована тумачења, nadodava он ново и то ово: „Pakleni narod proždire narode а s ovijem (kršćanskijem) narodima takoder i dan (kulturu), isto kao što su ptičice ćuku žrtvovane.“ Ово је, чини ми се, са зла на горе, јер зло је било и прво тумачење Rešetarevo, у кому је *dan* objašнен као партиcip prošli pasivni glagola *dati* у smislu *predan, izdan* (на уништење). Takoder ми се чини stramputica prijašње Jensenovo мишлење да је *dan* „danak, harač“.

Čemu tražiti „materi muža“, како ми обично кажемо, кад ко иште teškoće или нешто што nije потреба. Naprotiv onaj је stih jako prost, i по моме shvataњу значи: *Turcima svaki dan podleže po jedan narod kao tica, što klone pred ćukom*. Usporedeње је у načinu pађа, а не у broju ćukovijeh žrtava, или што је još gore nategnuto, у vremenu ćukova lova (obdan или obnoć). Ovako од prilike misli i prof. Rešetar у svomu drugomu izdanju *Gorskoga Vijenca*, а ovako је mislio i pok. Jovan Bošković.

Kad smo napisali ovu biješku, stiže nam ovaj dopis из Risna, koji razjašњује rečeni stih čak боље од svakoga; за то га iznosimo на ogled.

*

Z.

„Још двије ријечи о 21. стиху „Горског Вијенца“.

Прочитавши у пошљедњем броју »Срђа« биљешку госп. Алфреда Јенсена, о тумачењу стиха »дан и народ како ћуку тика«, у коме се он не слаже са досадашњим тумачима, те износи своје ново, присјетих се како је мени нај прије постао јасан тај стих.

Било је то по подне, још за сунца, кад неки сељак из Бањанâ радијаше нешто на мојој баштини, овдје у Рисну. Од

једном он угледа како некаква птичурина на маслинову стаблу више нас улови једну птичицу, па рече: »Е хвала Богу као ћуку тица.« Паде ми одмах на ум наведени стих у »Горском Вијенцу«, па навалих на тога Благоја (тако му бјеше име) да ми то разјасни. Исприча ми он тада лијену народну приповијетку, коју сам у појединостима заборавио. Сјећам се само, да је Бањанин почео са обичним: »Кад су животиње знале говорити«, па настави, како их је Бог (хвала му и слава) позвао једном преда се, те обећао оној, која нај боље изврши дани задатак, да ће јој одредити што она сама зажели, па пошто је ћук нај боље то извршио, одреди му по његовој жељи сваки дан по једну птицу. Еле »како тада тако и данаске« заврши мој Благоје, који као и многи још наши сељаци говораше радо у десетерцу, »ћуку се зна сваки дан по једна тица.«

Без сумње је Његош знао за овај народни израз, па га и употребио, као што је сав »Горски Вијенац« како је познато, препун чисте народне дикције.

Ако се томе дода, да је у народу врло обичан израз нпр. »дан и талијер« или »ока и плета“*) у мјесто талијер на дан или свака ока по плету, онда је цијели стих потпуно јасан, јер и »дан и народ« је мјесто „сваки дан по један народ“.

Држим да је и сувишно говорити, да није „безукусно претјеравање“, већ лијепа реторична фигура (хипербола) све оно што је Његош изрекао у овоме и двама стиховима пред њима, бива како је ово племе, турско, осим Азије, откуд је поријеклом, позобало сваки дан по један народ, што тумачи сушљедњим стиховима: „Мурат Српску, а Бајазит Босну, Мурат Епир а Мухамед Грчку“ и т. д.

Рисан септембра 1902.

Мали.

*) „Ока и плета“ је обичан израз међу трговцима у стоци на живо, мјесто колико ока меса толико плета (zwanziger). Каже се и „ока пред или под плетама“ ако се хоће изрећи цијена од н. пр. 13 плета за 12 ока меса или обратно.

Književni prikaz.

Zur Einführung in die Serbische Folklore. Von Tihomir R. Đorđević. Wien 1902. Verlag von F. Lang, Buchhandlung und Antiquariat (Karl Wehle). Wien, I., Kohlmarkt 3. (vel. 16. str. 36, cijena?).

U ovoj je krasnoj knizi, namijeđenoj stranom učenom svijetu, vrli srpski folklorista istaknuo baš kako treba sve zasluge oca srpske narodne knige, besmrtnog Vuka Stefanovića Karađića.

U ovoj je knizi k tomu naveo, a to nije lagahan posao, što god se uradilo ili kušalo da uradi prije Vuka, nadovezao je blagoslovljeno Vukovo djelo, pa je uz to na svrsi po debelu naveo i rad Vukovijeh pristaša, biva nasljedovanje narodne knige — srpskog narodnoslovja ili bolje srpske Folk-Lore.

Spomiđe doba svetog Save, te ističe poznatu kronaku popa Dukljanina, a iz iste dobro udaraju u stvar ove riječi: „Verum tamen nullus legentium credat, alia me scripsisse praeter ea, quae a patribus nostris et antiquis senioribus veridica narratione referre audivi.“

Dakako, spomiđe i kronaku ili letopis Mihajla Konstantinovića iz Ostrovice, pa po tomu se obraća i na Dubrovčane Maura Orbini, Lukari i t. d.

Svrća se na Hilendarsku knigu i na pravu bizantinsku (Nikephoros Gregoras), pa i na drugu, a spomiđe i put Benedikta Kuripešića do Carigrada, te po svemu ističe, osobito na Dubrovačkijem i Dalmatinskijem piscima (navlastito pjesnicima) kako se razvijao još u povelju naš Folk-Lore, to do doba Vuka St. Karađića, kad, baš njegovijem utjecajem, hvata dostojna zamašaja.

Gosp. Đorđević navada i pisce i različite zbirke i zbornike, a na str. 30-36 sve je lijepo poredao od starije do novije, n. p. 1833. Pjevanija Cernogorska i Hercegovska, sobrana Čubrom Čojkovićem, Cernogorcem. Čast prva.

1900. Odabrane srpske narodne pesme junačke najstarijeg vremena, za omladinu priredio Ž. O. D., Beograd 1900.

Na ovaj je način spomenuo i mađe zlamenite zbirke pjesama, pričâ i t. d.

Gosp. je Tihomir R. Đorđević, profesor na učiteljskoj školi u Aleksineu, u Srbiji, gdje je bio i urednikom *Karađića*, lista

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

za srpski narodni život, običaje i predañe, a sad eto boravi nekoliko mjeseci u Beču radi nauke, osobito Folk-Lore, pa je pravedno i dostojno da ovakome vrijednome radniku srpski narod dođe u susret, da ga iz nova osokoli, a da započne objelodanivañe krasnog Karađića, te je prestao radi slabe materijalne potpore. Uz pohvalu i preporuku navedenog djela, da smo ovo zadnje premućali, slobodno bi se bili u velike ogriješili, jer je *Karađić* slobodno prvi na braniku srpskog imena.

Živko.

?

Golovet je — pusta krš i st'jena . . .
Samo tuda luća zmija psiće,
To je eigla u pustoši m'jena,
Ali život i tu ti se miće.

Gdje se miće, eto drača niće,
Crna drača pedepsa je ņena,
Otrovnica oštro trñe tiće,
Pa zaman joj jedovita pjena! —

I u ovoj našoj goloveti
Prisojkiña luća se pripeti,
Ali trñe ne boji se kvara,

Nek se lući, sto joj jadâ stvara . . .
Šarule su stvorovi prokleti,
Nego Bog je velik u osveti!

Živko.

Šarada.

C'jeli kaže smeteñaka
Uprav čudna, al' opaka;
No on ne bi taki bio,
Da je drugi zdrav i čio.
Za to svatko *c'jelog* krivi
Što, kô kaže *prvi*, živi.

Odgonetka potonje zagonetke:

Kůiga (pismo).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

za srpski narodni život, alićaje i mlađane, a sad eto boravi ne-
koliko mjeseci u Beču radi nauke, osobito Folk-Lore, pa je
pravdom i dostojno da ovakome vrijeme i radniku srpski na-
rod dode u susret, da ga iz nova oskobi, a da započne obje-
danivati krasnog Karadžića, te je prešao rati službu materijalne
pomoći. Uz pohvalu i preporuku navedenog djela, da sam ovo
zadnje presuđati, slobodno bi se bilo u veliko oćrijesiti, jer je
Karadžić slobodno prvi na braniku srpskog imena.

Zivko.

**Molimo gg. predbrojnike koji
nam još ne poslaše pretplatu, da nam
je čim prije pošalju. Cijena je nazna-
čena na čelu lista.**

Administracija „Srđeva“

Čija je mlađ, do oćraća mlađ,
Etna d'raća pedansa je žena,
Ozovnica oćrać trino lica,
Pa zamašć u oćrać mlađ
I u oćroć mlađ oćrać mlađ
Pravoćino lita se pripeti,
Al' mlađno boji se kvara,
Nek se luti, sto joj jada stvara,
Savde su stvorovi prokleti,
Nego Bog je velik u oćveni.

Zivko.

Šarada.

Čiji kuće smetenaka
Uprav' sudna, al' općka,
No, on ne bi taki imi,
Da je drugi zdrav i do,
Za to svatko u jeloć litać
Sto, ko kaže prvi, svi.

Odgovorka pošleć zagonetke
Waga (pisma).

СРЪ

SRĐ

List za kniževnost i nauku

Antun Fabris

glasnik, izdavač i odgovorni urednik

prof. Luko Zore

glavni saradnik

Sadržaj:

<p>I. Na dan sprovođa kneza Mata
Nikova Pucića, vlastelina
Dubrovačkoga. Dr. Ivan Au-
gust Kaznačić.</p> <p>II. Teleća pečenka. Po slove-
načkom L. Zore.</p> <p>III. Mudre izreke.</p> <p>IV. Smutna u dvornici Veliko-
ga Vijeća god. 1672. Zabi-
ležio L. V.</p> <p>V. Epigram. Živko.</p> <p>VI. Мормуни. Л. З.</p> <p>VII. Posestrimi. On.</p> <p>VIII. Nikola Tommaseo. Dr. Tor-
kvato.</p> | <p>IX. Primjerna ljubav. Priča iz Du-
brovačkog života. Župlanin.</p> <p>X. Kniževni prikaz: Na Cetyni.
Listek z cest Klim. Čermá-
ka. Živko.</p> <p>XI. Dubrovačka epigrafija.</p> <p>XII. Биљешке: Народна поезија.
Прибиљежио у Лици Н. На-
раичић.</p> <p>XIII. Pilato u Muci Gospodino-
voj. Ž.</p> <p>XIV. Bibliografija.</p> <p>XV. Epigram. Živko.</p> <p>XVI. Narodne Zagonetke.</p> <p>XVII. Šarada.</p> <p>XVIII. Errata-Corrige.</p> |
|---|--|

Srđ izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svrhom mjeseca, u sveskama od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12;
za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Rukopisi i pisma šalju se uredništvu *Srđa*, a pretplata administraciji *Srđa*.

DUBROVNIK